

Цар Давид,
илуминација из
Хлудовог Псалтира
[Хлудовская
псалтирь; московски
Државни историјски
музеј, MS. D. 129],
рукописа Псалтира
(према Септуагинти)
из 9. века (извор:
Википедија)

О изазовима превођења текстова Светог Писма

Ола Михајловић Блајојевић

„Ако постоји нешто око чега се лингвисти слажу, онда је то чињеница да је још увек нерешен проблем порекла људског говора“, писао је лингвиста Марио Пеи 1949. године. Ни до данас лингвисти нису предложили јединствену теорију о пореклу језика. Ипак, ако поверујемо јеванђелисти Јовану да је у почетку заправо постојала реч, пре свега створеног, пре светлости, земље и свемира, онда можемо да себи предочимо идеју да језик садржи много више од самог говора. Постајемо свесни да језик, или комуникација која се њиме остварује, лежи у основи стварања и постојања. Кроз изражавање и комуницирање ми заправо и постојимо, што се може исказати реченицом „Ја не постоји без Ти“. Неразумевање, конфузија и отуђење су, према Библији, настали оног тренутка када су појединци, на свој ужас, приметили да не користе исте изразе, да немају моћ да пренесу мисли ближњима (Пост. 11).

Бројна митска веровања сведоче о значају речи у људском схватању почетка света и богова. Сматрано је да је реч истоветна ономе што је њом означено, па је тако име особе означавало њу саму. Име је извор моћи, изговорена имена богова су носила снагу богова. У неким културама постоји веровање да је изговорена реч енергија која нас спаја са свемиром и са Свевишњим.

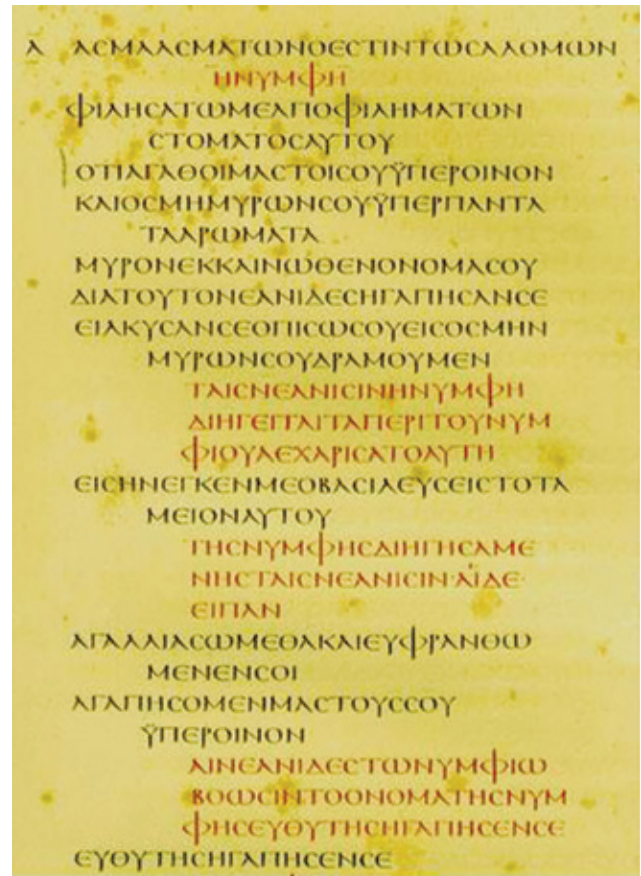
Анализирајући однос језика и мита, Ернст Касирер тврди да се у скоро свим митовима реч јавља у уској вези са стварањем света, да из ње проистиче све Биће и да „срце које мисли и језик који говори

нужно припадају једно другом“. Он такође наводи пример из египатске митологије у коме бог стваралац Птах ствара мислима срца и заповешћу језика, и да је он схваћен као духовно биће које је свет *мислило* пре него што га је створило речју као оруђем.

Премошћавање проблема неразумевања туђег језика се појављује као посебан изазов када су у питању религијске објаве, јер је његова природа одувек била суштински важна за човека. Са правом постављамо питање аутентичности превода. Да ли интерпретација директних Божијих речи подразумева губљење на њиховој снази и исправ-

ности? Превођење захтева тумачење, па можемо чак казати да превод на неки начин и јесте тумачење. Превођење поетских текстова је посебно захтеван задатак, па се отуда такав превод назива и препевом. Библијски текстови садрже много поетских делова, што подразумева коришћење стилских фигура, ритам и метрику. Славни песник Роберт Фрост је сматрао да поезија представља баш оно што је изгубљено у преводу. Иако радикалан, овакав став ипак садржи део истине и можда је управо то оно што су наслутили преводиоци религиозних текстова и због чега су често падали у замку да преводе превише буквално, не би ли сачували оригинално значење. Амерички песник и преводилац Вилис Барнстон тврди да је превођење *умешности ошкровења* и да оно чини непознато познатим. Такође сматра да је савршен превод немогућ јер захтева различитост у значењу као и у звучању речи, али ипак закључује да је превођење могуће, ако се помиримо са чињеницом да превод никада неће бити савршен.

Да ли данашњи преводи Светог Писма могу верније да пренесу поруку ствараоца управо коришћењем слободног начина превођења? Несвакидашње резултате у напору да древне јеврејске списе представи данашњим читаоцима, остварио је професор јеврејског језика Роберт Алтер. У својим преводима Старог Завета са јеврејског оригинала, начинио је напор да пренесе оригиналну ритмику и значење. Поезија мора остати поезија и требало би у преводима одбацити превише експлоатисане теолошке термине, сматра он. Понекад је чак и слободан превод, парадоксално, дословнији од буквалног. Библијска синтакса, посебно када је у питању поезија, нуди извесну флексибилност, коју су писци обилно користили ради изражајности. Роберт Алтер саветује да ову врсту слободе израза треба испоштовати и када је у питању превод. У самом старојеврејском језику проналазимо веома мало апстрактних речи. За савременог читаоца Библије би могло да буде посебно занимљиво да проучи значење израза који су у оквиру западне цивилизације попримили теолошко значење, док изворно имају сасвим конкретан карактер. На пример, како наводи професор Алтер, реч која се обично преводи као *трез*, у старојеврејском окружењу означавала је прекршај закона, увреду или промашај циља. Израз *душа* је значила дах, дисање, грло, врат, а у најширем значењу живот или суштину живота. Када у 69. псалму читамо: „Спаси ме, Боже, јер дође вода до душе“, значење би могло да буде „Спаси ме Боже јер је вода дошла до врата (и постоји могућност од дављења)“. Реч *сјасење* је данас можда у највећој мери обојена теолошким садржајем. У јеврејском тексту је најчешће означавала физичко ослобођење из веома опасне ситуације.

Ἄσμα ῥομάτων, ὃ ἐστὶν τῷ Σαλωμών – Почетак Соломонове Песме над песмама, детаљ из средњовековног рукописа Септуагинте (извор: liveinternet.ru)

ције. На неки начин, „Спаси ме“ је значило „Учини да будем победник над непријатељем“. Подразумевало је практичан принцип *сада и овде* који је у складу са старојеврејским погледом на свет.

Лош од раних превода религиозне објаве, као што је Септуагинта (грчки превод јеврејског текста), превођење је варијало је од буквалног до слободног, од префињеног до грубог. Расправе о веродостојности превода су раширивале несугласице, а почетак озбиљнијег, систематског приступа превођењу налазимо код вредног Оригена који је у ступцима паралелних делова разних верзија текста бележио и најмање промене, или код одлучног Јеронима који је своје знање страних језика и оштар ум употребио у сређивању хаоса који се јављао услед мноштва раних латинских превода.

Данашње знање и технологија истраживачу нуде много више могућности за зарањање у значење и смисао оригиналних списа, али основне дилеме још увек чине да се опредељујемо за неку од преводилачких тактика.

У текстовима који следе осврнућемо се на неке од најранијих значајних превода, о Септуагинти, Вулгати и о ломовима које је њихова појава производила у религиозним круговима тадашњег света.

